

Pilotingen av Circles of Support and Accountability (CoSA) ved Oslo friomsorgskontor 2022-2023 – en evaluering

Christine Friestad og Ingeborg Jensen Sandbukt

Utgitt: 2024

ISBN 978-82-8227-204-9 (Trykt, heftet)

ISBN 978-82-8227-205-6 (PDF)

Regionalt kompetansesenter for sikkerhets-, fengsels- og rettspsykiatri Helse Sør-Øst

www.oslo-universitetssykehus.no/kps

FORORD

Rapporten fra BASIS-prosjektet gjennomført i Helse Sør-Øst i perioden 2016 – 2019, omfattet en oppfordring om å videreføre kunnskapsutviklingen rundt nettverksetablering etter løslatelse for personer dømt for seksuallovbrudd og med antatt forhøyet tilbakefallsrisiko. Circles of Support and Accountability (CoSA) var en av modellene som eksplisitt ble omtalt i rapporten, som et lovende tiltak og en naturlig vei videre i arbeidet med å forebygge tilbakefall til seksuallovbrudd.

Kriminalomsorgen iverksatte utprøving av CoSA ved Oslo friomsorgskontor som et pilotprosjekt i perioden 2022-2023. Prosjektet har hatt en styringsgruppe bestående av representanter fra Oslo friomsorgskontor, Regionalt kompetansesenter for sikkerhets-, fengsels- og rettspsykiatri Helse Sør-Øst/Oslo universitetssykehus, Kriminalomsorgens region øst, Stiftelsen WayBack, og CoSA prosjektteam.

Friomsorgen i Oslo ønsket en evaluering av pilotprosjektet og Oslo universitetssykehus v/ Regionalt kompetansesenter for sikkerhets-, fengsels- og rettspsykiatri Helse Sør-Øst påtok seg dette oppdraget våren 2022. Resultatene foreligger i denne rapporten. Arbeidet har vært delfinansiert av Helsedirektoratet, ved tilskuddsmidler øremerket etterarbeid og videreutvikling i forlengelsen av BASIS-prosjektet.

Vi takker alle involverte for et konstruktivt samarbeid!

Oslo, januar 2024

Hege Eriksen, enhetsleder

Regionalt kompetansesenter for sikkerhets-, fengsels- og rettspsykiatri, Helse Sør-Øst

INNHold

1.	OM RAPPORTEN	9
1.1.	Hva er CoSA?	9
1.2.	CoSAs kjerneverdier	10
1.3.	Praktisk utforming og gjennomføring	10
1.4.	Rapportens oppbygging	11
2.	UTPRØVING AV COSA I NORGE – HVORFOR OG HVORDAN?	13
2.1.	Forutsetninger for å starte en CoSA-pilot	13
2.2.	Om avklaringsfasen frem mot et pilotprosjekt	14
2.3.	Opprettelse av CoSA Oslo som prosjekt	16
3.	PILOTIMPLEMENTERING – TILNÆRMING OG METODE	18
3.1.	Datamaterialet og behandlingen av det	18
3.1.1.	Skriftlige dokumenter	18
3.1.2.	Observasjon	18
3.1.3.	Intervjuer	19
3.2.	Analyse av intervjumateriale	19
3.3.	Forskningsetiske betraktninger	20
3.4.	Planlagte lokale tilpasninger	21
3.4.1.	CoSA og samfunnsstraff	21
3.4.2.	Friomsorgens lokaler som møteplass	21
4.	RESULTATER.....	22
4.1.	Status ved pilotperiodens utløp	22
4.2.	Overensstemmelse mellom planlagt og faktisk aktivitet	22
4.2.1.	Endrede/uklare forutsetninger for gjennomføring.....	23
4.2.2.	Kompetanseheving og samfunnsopplysning.....	24
4.2.3.	Rekruttering av målgruppen	28
4.2.4.	Rekruttering, opplæring og oppfølging av frivillige	28
4.2.5.	Sirkeloppbygging og involvering av ytre sirkel	30
4.3.	Opplevd betydning og nytteverdi av CoSA	30
4.3.1.	CoSA i kriminalomsorgen	31

5.	OPPSUMMERENDE ANBEFALINGER.....	32
5.1.	Frimsorgskonteksten.....	32
5.2.	Kvaliteter ved CoSA som tiltak.....	33
5.3.	Organisasjon og personale	33
5.4.	Innspill til videre diskusjon.....	34
6.	Referanser	35

Sammendrag

Utprøvingen av Circles of Support and Accountability (CoSA) Oslo har vært et toårig pilotprosjekt ved Oslo friomsorgskontor i perioden 2022-2023. Målet har vært å prøve ut en modell for aktiv involvering av ordinære samfunnsmedlemmer/lokalsamfunn i arbeidet med å hindre tilbakefall og sikre trygg tilbakeføring av personer dømt for seksuallovbrudd. Målgruppen for CoSA er personer som løslates fra en seksuallovbruddsdom (uavhengig av type seksuallovbrudd), med antatt forhøyet tilbakefallsrisiko og manglende eller svakt fungerende sosialt nettverk. CoSA er et kunnskapsbasert tiltak som har vist seg å ha betydelig forebyggende potensiale, og er implementert i en rekke europeiske land. CoSA Oslo er første utprøving av tiltaket i en norsk kontekst.

Oslo universitetssykehus v/Regionalt kompetansesenter for sikkerhets-, fengsels- og rettspsykiatri Helse Sør-Øst har gjennomført en prosessevaluering av oppstarten av CoSA Oslo. Evalueringen har undersøkt hvorvidt det har latt seg gjøre å gjennomføre piloteringen av CoSA Oslo som planlagt, hvilke tilpasninger som har vært nødvendige, og hva som eventuelt fremstår som forbedringsområder. Evalueringen er basert på en samlet analyse av følgende informasjonskilder; skriftlige dokumenter, observasjon, intervjuer med til sammen 15 personer som representerer sentrale aktører i og rundt CoSA Oslo, samt jevnlige møter med prosjektgruppen. Evalueringen omfatter ikke intervjuer med domfelte/kjernemedlemmer.

Evalueringens hovedkonklusjon er at piloteringen av CoSA ved Oslo friomsorgskontor har vært vellykket. CoSA har latt seg innføre i en norsk kriminalomsorgskontekst; det har generelt vist seg å være interesse for CoSA, og mulig å rekruttere aktuelle deltakere til sirklene. Uforutsette endringer i de økonomiske rammebetingelsene underveis i prosjektet har vært forstyrrende og arbeidskrevende for de involverte i prosjektet. Til tross for slike hindringer, har prosjektteamet klart å rekruttere tilstrekkelig antall frivillige og domfelte til å etablere og igangsette to sirkler i pilotperioden. Prosjektteamet har lagt ned et omfattende arbeid i oversettelse og tilpasning av opplæringsmateriell, nettverksbygging nasjonalt og internasjonalt, og drevet utstrakt formidlingsvirksomhet internt i kriminalomsorgen, så vel som eksternt. De frivillige er gjennomgående positive til opplæringen og oppfølgingen de har fått, og hoveddelen av våre informanter vurderer CoSAs organisering under friomsorgen som en kilde til trygghet og faglig soliditet. CoSA-arbeidet fremstår som et velegnet eksempel på *hvordan* kriminalomsorgen kan jobbe kunnskapsbasert med rehabilitering av personer dømt for seksuallovbrudd. Vi har fremhevet at det fremover er viktig å arbeide systematisk med å sikre at CoSA når sin tiltenkte målgruppe, at sirklens balanse mellom støtte, kontroll og ansvarliggjøring opprettholdes, at den profesjonelle delen av sirkelarbeidet (ytre sirkel) involveres tydelig, at skillet mellom CoSA og straffegjennomføring tydeliggjøres for alle involverte parter og at opplevelsen av eierskap til CoSA styrkes blant aktører som involveres.

1. OM RAPPORTEN

Kriminalomsorgen har ansvar for en stadig økende andel personer med seksuallovbruddsdom. Størst har økningen vært i fengsel, der andelen med seksuallovbruddsdom økte fra 6% i 2000 til 25% i 2020 (Kriminalomsorgen, 2022). Økningen i andelen dømt til straffegjennomføring i samfunnet har vært mindre, men friomsorgens arbeid med denne gruppen har likevel økt betraktelig i omfang. Flere dømmes til samfunnsstraff, en fjerdedel av dem som prøveløslates fra fengsel er dømt for seksuallovbrudd (Kriminalomsorgen, 2022), og mange ilegges møteplikt hos friomsorgen som et vilkår for prøveløslatelsen.

Personer som er dømt for seksuallovbrudd utgjør en stigmatisert gruppe, omgitt av negative holdninger i befolkningen (Brown, 1999; Harper et al., 2017; Hogue, 1993; Kjelsberg & Loos, 2008; Rogers & Ferguson, 2011; Willis et al., 2013). Til tross for en uttrykt målsetting om at det er frihetsberøvelsen som er straffen, opplever mange personer med en seksuallovbruddsdom løslatelsen og tiden etterpå som svært krevende (Sandbukt, 2023; Wakeling, 2022; Yoder & Farkas, 2017). En av de store utfordringene er å etablere og/eller gjenetablere et sosialt liv, med mulighet for en meningsfull fritid som kan styrke integrering i lokalsamfunnet.

Et viktig del av kriminalomsorgens ansvar er å tilrettelegge for at personer dømt for seksuallovbrudd kan gjennomføre en straff som reduserer risikoen for tilbakefall til ny kriminalitet etter endt straff (Kriminalomsorgen, 2022). Dette innebærer også å bistå klientene med å etablere positive relasjoner og nettverk slik at forutsetningene ligger til rette for integrering og opplevelse av tilhørighet. Ved samfunnsstraff eller møteplikt under prøveløslatelse er det hovedsakelig den enkelte saksbehandler i friomsorgen som ivaretar dette ansvaret ved jevnlig samtaler med den dømte. Det at frivillige organisasjoner vegrer seg mot å inkludere personer dømt for seksuallovbrudd i sine tilbud, gjør denne oppgaven utfordrende, og representerer derfor en bekymring for kriminalomsorgen. I takt med utviklingen i antall klienter dømt for seksuallovbrudd i friomsorgen, har friomsorgsansatte uttrykt behov for mer kompetanse om seksuallovbruddsrelatert problematikk. De har også etterspurt flere målrettede tilbud denne gruppen kan dra nytte av etter løslatelse fra fengsel, herunder tilbud som er egnet til å støtte etablering av et nettverk.

Som ledd i å forbedre tilbudet til personer dømt for seksuallovbrudd, er det i perioden 2022-2023 gjennomført et pilotprosjekt ved Oslo friomsorgskontor, etter CoSA-modellen. CoSA (Circles of Support and Accountability) er et frivillig tilbud om en nettverkssirkel, utformet for å imøtekomme sosiale utfordringer etter løslatelse, og samtidig redusere risikoen for nye seksuallovbrudd. Denne rapporten redegjør for hvordan pilotprosjektet er gjennomført.

1.1. Hva er CoSA?

CoSA er et lokalsamfunnsbasert tiltak for å støtte (re-)integrering av personer dømt for seksuallovbrudd etter løslatelse fra fengsel og redusere forekomsten av seksuelle overgrep. Denne todelte målsettingen forsøkes nådd gjennom to hovedtilnærminger: støtte (support) og ansvarliggjøring (accountability). CoSA ble etablert i Canada i 1994 og introdusert i Europa i 2002, da den første sirkelen ble startet i Storbritannia. Flere europeiske land har

siden etablert CoSA, og det eksisterer i dag et omfattende europeisk nettverk (CirclesEurope – se <https://www.circlesurope.eu/>) som bidrar med kunnskap og ressurser i opprettelsen av nye CoSA-initiativer for å bidra til kunnskapsbasert praksis. Nettverket har utarbeidet en håndbok for implementering basert på samlet erfaring («European Handbook», heretter kalt «håndboken» (Höing, 2011)). For en oversikt over den internasjonale implementering av CoSA og forskningsbaserte resultater av denne, henviser vi til Azoulay og medarbeidere (2019). Det er gjennomført flere evalueringer av CoSA som viser et betydelig forebyggende potensiale, med gjennomgående redusert tilbakefall blant deltakere sammenliknet med løslatte uten slik oppfølging, og vesentlige samfunnsmessige besparelser (se Clarke et al. (2017) for en systematisk gjennomgang av evalueringene).

1.2. CoSAs kjerneverdier

CoSA er et eksempel på praktisk etterlevelse av Good Lives modellens (GLM) kjerneprinsipper og passer derfor godt med grunnlaget for øvrige tilbud i Norge til personer dømt for seksuallovbruddsrelatert kriminalitet.

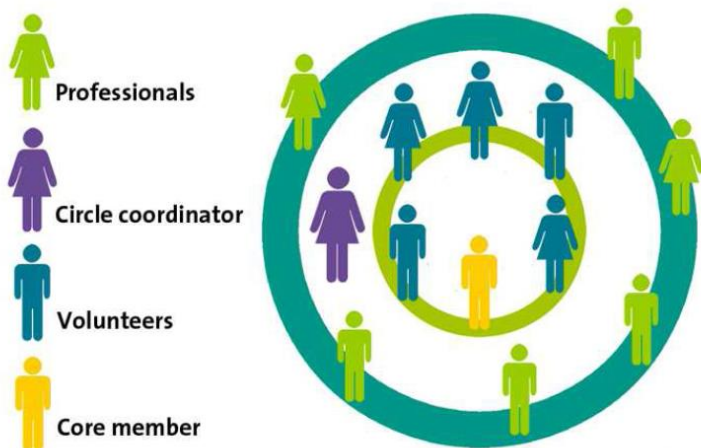
Håndboken beskriver følgende som CoSAs grunnleggende prinsipper og kjerneverdier (jfr. håndboken side 40, vår oversettelse):

- **Trygghet:** Arbeidet har som mål å hindre flere ofre
- **Ansvarlighet:** Enkeltpersoner og organisasjoner må holdes ansvarlige for sine handlinger
- **Inkludering:** Risiko håndteres ved å inkludere, ikke ekskludere
- **Involvering av lokalsamfunnet:** Anerkjennelse av betydningen av at lokalsamfunnet blir involvert
- **Vekst og læring:** Alle mennesker kan vokse, lære og endre seg – gitt nødvendig støtte og utfordring
- **Individualitet og respekt:** Mennesker skal respekteres som enkeltindivider

Disse kjerneverdiene utgjør selve essensen i CoSA og skal kunne avleses både i begrunnelsen for at sirkler blir opprettet og i den konkrete gjennomføringen av dem.

1.3. Praktisk utforming og gjennomføring

Målgruppen for CoSA er personer som løslates fra en seksuallovbruddsdom (uavhengig av type seksuallovbrudd), med antatt forhøyet tilbakefallsrisiko og oppfølgingsbehov. CoSA jobber ut fra at sosial isolasjon og følelsesmessig ensomhet er sentrale områder å jobbe forebyggende med, for å styrke mulighetene til å leve kriminalitetsfritt (Höing, 2011).

Figur 1: Sirkelmodell

profesjonelle aktører som har et formelt ansvar i forbindelse med tilbakeføringen av det enkelte kjernemedlemmet. Eksempler på relevante medlemmer av en ytre sirkel er helsepersonell som er involvert i den enkeltes behandling, fromsorgsansatte, politi, m.fl.

De frivillige holder kjernemedlemmet ansvarlig for egen tilbakeføring, basert på kunnskap om hva som utgjør hens spesifikke utfordringer, og forutsetter en åpen og ærlig dialog. Sirklene jobber ut fra mottoet «ingen hemmeligheter» («no secrets»), som innebærer åpen dialog mellom sirkelmedlemmene i den indre sirkelen, mellom indre og ytre sirkel, og mellom medlemmer i den ytre sirkelen. Dette er nedfelt i en skriftlig avtale som signeres av alle parter og danner det formelle grunnlaget for opprettelse av en sirkel. De frivillige har et følge-med-ansvar/monitoreringsansvar og står i tett dialog med en profesjonell sirkelkoordinator. Sirkelkoordinatoren representerer et nav i CoSA-modellen og er en funksjon som krever kompetanse på flere områder; koordinatoren må ha inngående kunnskap om seksuallovbrudd og erfaring med undervisning og veiledning. Koordinatoren bidrar i alle faser av sirkeletablering, fra rekruttering av frivillige og kjernemedlemmer, til opplæring, oppfølging og veiledning av frivillige, kontakt med andre aktører involvert i tilbakeføringsarbeidet, samt dialog med den ytre sirkelen når dette anses nødvendig.

Håndboken (Höing, 2011) beskriver viktige rammer for hva som er å betrakte som forsvarlig drift av CoSA, men det er viktig å understreke at CoSA ikke er et «program» i tradisjonell forstand, med et strukturert og fastlagt innhold som skal følges systematisk (Richards, 2021). CoSA skal og må tilpasses den konkrete konteksten tiltaket skal operere i, og vil derfor variere, også på tvers av sirkler innenfor samme organisering. Piloteringen av CoSA ved Oslo fromsorgskontor er så vidt vi vet første utprøving av modellen i en skandinavisk kontekst.

1.4. Rapportens oppbygging

Den foreliggende evalueringen av CoSA Oslo omhandler den toårige piloteringen (2022-2023) og baserer seg på anbefalingene fra det europeiske nettverket for hvordan pilotevalueringer av denne typen tiltak bør utformes.

Målet med evalueringen er å belyse pilotprosessen og avklare eventuelle forbedringsområder. Sluttrapporten omfatter fem kapitler. I kapittel 2 presenterer vi bakgrunnen for at CoSA ble innført i Norge og den konkrete utformingen av pilotprosjektet ved Oslo friomsorgskontor. Kapittel 3 presenterer vår metodiske tilnærming til pilotevalueringen; hvilke data vi har innhentet og hvordan vi benytter oss av dem. I kapittel 4 presenterer vi hovedresultatene fra vår samlede analyse av hvordan piloteringen har forløpt; hvordan planlagt og faktisk aktivitet har stemt overens, hvilke utfordringer som har oppstått underveis, og hvordan de er håndtert. I kapittel 5 oppsummerer vi sentrale funn fra piloteringen og gir anbefalinger knyttet til disse.

2. UTPRØVING AV COSA I NORGE – HVORFOR OG HVORDAN?

Utprøvingen av CoSA i Norge må ses i lys av en mer generell satsing på tilbakefallsreducerende tiltak for personer dømt for seksuallovbrudd - både i helsevesen og kriminalomsorg - og erfaringene man har gjort seg vedrørende nye behandlingstilbud for målgruppen. Mest relevant er BASIS¹, et behandlingstilbud fra spesialisthelsetjenesten rettet mot innsatte domfelt for seksuallovbrudd og med antatt forhøyet tilbakefallsrisiko. BASIS ble utformet og prøvd ut gjennom et pilotprosjekt i perioden 2016-2019, basert på tett samarbeid mellom spesialisthelsetjenesten og kriminalomsorgen. I perioden 2019-2021 ble BASIS implementert som et landsdekkende og varig tilbud.

Et sentralt mål med piloteringen av BASIS var å øke kunnskapen om den aktuelle målgruppen; personer dømt for seksuallovbrudd med antatt forhøyet tilbakefallsrisiko. Dette innebar blant annet å kartlegge ulike risikofaktorer og beskyttende faktorer, og utforme innholdet i behandlingen slik at den særlig rettet seg mot disse. Pilotprosjektet avdekket at flere av BASIS-pasientene hadde svakt fungerende sosiale nettverk og brutte bånd til pårørende, og at dette kunne representere en risiko av betydning for tilbakeføring til samfunnet. Ved prosjektslutt ble det derfor anbefalt at videre kunnskapsutvikling burde fokusere på oppfølging av målgruppen ved og etter løslatelse. I den forbindelse ble CoSA trukket frem som en kunnskapsbasert og systematisk tilnærming, utformet i tråd med den sentrale GLM-tenkningen i BASIS, som burde prøves ut for å styrke tilbakeføringsprosessen:

En utprøving av denne tilnærmingen i Norge vil være en naturlig vei videre i arbeidet med å redusere risiko for tilbakefall til seksuallovbrudd. Erfaringen fra BASIS med svakt fungerende nettverk og brutte bånd til pårørende for mange av pasientene, understøtter behovet for dette. (Sandbukt et al., 2019 s. 63-64)

Umiddelbart etter avsluttet pilotering av BASIS, igangsatte deler av prosjektgruppen - som på det tidspunktet var involvert i den nasjonale implementeringen av BASIS - et kartleggingsarbeid for å realisere anbefalingen om å prøve ut CoSA i en norsk kontekst. Kartleggingen innebar å undersøke grunnlaget for å innføre et tilbud som CoSA, hvordan det i så fall kunne organiseres, samt hvordan man kunne skaffe nødvendige ressurser og finansiering. Sentrale personer fra det europeiske CoSA-nettverket hadde en rådgivende funksjon i denne innledende prosessen, for å sikre at en eventuell implementering av CoSA i Norge fulgte de internasjonale anbefalingene knyttet til gjennomføring.

2.1. Forutsetninger for å starte en CoSA-pilot

Håndboken understreker at CoSA ikke er en «enkel» metode som uten videre kan kopieres og realiseres i en hvilken som helst kontekst. Tvert imot er det essensielt å systematisk undersøke om CoSA vil være gjennomførbart

¹ <https://sifer.no/basis/>

i den spesifikke konteksten man planlegger for (også kalt «feasibility study», se håndboken s. 102). For eksempel er det ikke anbefalt å sette i gang et etableringsprosjekt i en kontekst hvor rehabiliterende tiltak overfor personer dømt for seksuallovbrudd ikke anses som en viktig og prioritert oppgave, eller hvor det ikke finnes vilje eller evne til å overholde de grunnleggende standardene CoSA bygger på. Under slike omstendigheter vil CoSA rett og slett ikke være levedyktig. I kontekster som den norske, derimot, hvor god rehabilitering og tilbakeføring tradisjonelt sett har vært prioriterte verdier/oppgaver, er det mest sentrale å undersøke hvilke nasjonale og lokale tilpasninger som vil være nødvendige for å kunne implementere et tilbud som CoSA på en god måte. I en slik tilpasningsstudie («adaptation study», se håndboken s. 103) bør man blant annet danne seg oversikt over (behandlings)tilbudene som finnes for målgruppen etter løslatelse, frivillige organisasjoners rolle i tilbakeføringsarbeid, hvordan straffe- og (prøve)løslatelsesprosessen forløper i den aktuelle konteksten, samt utrede alternativer for bærekraftig finansiering.

I den forbindelse ble det tidlig opprettet kontakt med Røde Kors og Oslo friomsorgskontor. Røde Kors fordi de har lang og bred erfaring med frivillighet knyttet til både straffedømte og andre, og Oslo friomsorgskontor på grunn av arbeidet de allerede gjør med oppfølging av personer som antas å være i målgruppen for CoSA etter løslatelse fra fengsel. Disse utgjorde, sammen med initiativtagerne i BASIS, en arbeidsgruppe med formål å undersøke hvilke muligheter som fantes med hensyn til å etablere CoSA i Norge. Med medlemmenes respektive erfaring innehadde gruppa kunnskap om behandlingstilbud, frivillighet, og det straffeprosessuelle ved/etter løslatelse. Samtidig gjensto det å avklare hvor og hvordan man i praksis kunne etablere CoSA i en norsk kontekst. Det ble lagt ned mye tid og ressurser i dette kartleggingsarbeidet, og det var en sentral del av det å berede grunnen for piloteringen. Vi beskriver derfor denne prosessen mer inngående.

2.2. Om avklaringsfasen frem mot et pilotprosjekt

Allerede i oktober 2019 ble det avholdt et innledende møte mellom arbeidsgruppa og to internasjonale eksperter på CoSA i henholdsvis Nederland og England. De to har nå sentrale roller i CirclesEurope, og kjenner det europeiske CoSA-landskapet godt. Hensikten med møtet var å få innspill til hvordan man kunne engasjere interessenter i CoSA, samt få råd om eksempelvis prosessen rundt rekruttering av frivillige og kjernemedlemmer. Det var også ønskelig å få innspill til organisering av tilbudet. CoSA er organisert på ulike måter i ulike land, og det var derfor i utgangspunktet flere aktuelle «modeller» å velge mellom. Opprinnelig ble CoSA etablert etter initiativ fra «grasrota» i små lokalsamfunn, og driftes fortsatt i mange land av ideelle og frivillige organisasjoner. Andre land, blant annet Nederland, har valgt former for statlig organisering. Sistnevnte form for organisering pekte seg tidlig ut som det mest hensiktsmessige - og kanskje det eneste realistiske - alternativet for etablering i Norge.

CoSA involverer tett samarbeid med kriminalomsorgen og andre myndigheter for å sikre effektiv oppfølging og ansvarlighet. En sentral del av arbeidet er jevnlig rapportering om det enkelte kjernemedlems adferd og risiko for å begå nye lovbrudd. Røde Kors erkjenner betydningen av denne delen av CoSA, men har som organisasjon et grunnleggende prinsipp om uavhengighet. Prinsippet reflekterer organisasjonens ønske om å opprettholde

autonomi, operere selvstendig og uavhengig, og ikke bli bundet av direkte forpliktelser til myndighetene. Samtidig utgjør det en utfordring når det gjelder anledningen til å "eie" eller drive CoSA; å inngå avtaler som innebærer direkte rapportering fra Røde Kors' frivillige til myndighetene kan sette organisasjonen i en potensiell konflikt med sitt prinsipp om uavhengighet. Den innledende avklaringsfasen viste derfor at Røde Kors ikke kunne ta på seg et formelt ansvar for CoSA. Røde Kors var imidlertid tydelige på at de støttet etablering av CoSA og at de ønsket å bistå med kompetanse på rekruttering og ivaretagelse av frivillige. Det var derfor naturlig at Røde Kors, BASIS og Oslo friomsorgskontor videreførte kontakten seg imellom, og samarbeidet om å spre ideen om CoSA til relevante aktører i håp om at noen hadde anledning og ressurser til å etablere et pilotprosjekt.

I november 2020 ble det avholdt møte med Kriminalomsorgsdirektoratet (KDI) om muligheten for å etablere tilbudet innad i kriminalomsorgen, for eksempel i regi av friomsorgen. På dette tidspunktet så ikke KDI etablering av CoSA i *kriminalomsorgen* som et realistisk mål, men ønsket videre dialog om et slikt prosjekt med frivillige organisasjoner. De oppfordret også til å ta kontakt med Konfliktrådet for generelle innspill til hvordan man kunne organisert CoSA, samt om det var mulig å organisere tilbudet under Konfliktrådet, i og med at CoSA kan sies å bygge på prinsipper fra Restorative Justice (Bohmert et al., 2018; Hanvey & Höing, 2013; Richards, 2021). Det ble avholdt et digitalt møte med Sekretariatet for konfliktrådene i februar 2021. Konklusjonen var at de, i likhet med KDI, anså CoSA som et nødvendig og hensiktsmessig tilbud, men vurderte det dithen at de selv ikke hadde kapasitet til å lede etableringen. En medvirkende årsak var at å etablere/organisere CoSA i Konfliktrådet ville bety å åpne for en helt ny målgruppe, da Konfliktrådet i utgangspunktet har fokus på ungdom. På grunn av en allerede krevende ressursituasjon ville det være utfordrende å sette i gang en slik prosess.

I januar 2021 ble det sendt en skriftlig henvendelse til Kriminalomsorgen region øst med generell informasjon om CoSA, samt en forespørsel om innspill til hvorvidt og hvordan tiltaket eventuelt kunne etableres. Deretter ble det avholdt et utdypende drøftingsmøte i februar samme år. På dette tidspunktet fremsto en fremtidig etablering i regi av kriminalomsorgen/friomsorgen som det eneste realistiske alternativet, og Oslo friomsorgskontor påbegynte utformingen av en projektskisse. Å realisere den krevde imidlertid finansering, og man antok at en etablering i kriminalomsorgen ville forutsette øremerkede prosjektmidler. Det ble vurdert å søke Stiftelsen Dam om midler til å etablere prosjektet ved Oslo friomsorgskontor. Stiftelsens krav om samarbeid med en godkjent søkerorganisasjon, med rett til å søke om støtte gjennom stiftelsens programmer, kompliserte imidlertid prosessen. For eksempel var WayBack svært positive til initiativet om å pilotere CoSA, men i møte med dem (i mars 2021) viste det seg at de ikke tilfredsstilte de formelle kravene Dam stiller til søkerorganisasjoner. Arbeidsgruppen kontaktet derfor diverse godkjente søkerorganisasjoner i håp om å innlede et samarbeid hvor de kunne stå som ansvarlige for prosjektet, men så etter hvert at en slik arbeidsdeling ikke lot seg gjøre. Ingen kunne umiddelbart se at CoSA passet naturlig inn i deres bredere virksomhet, ei heller at de hadde nødvendige ressurser for å bygge det opp.

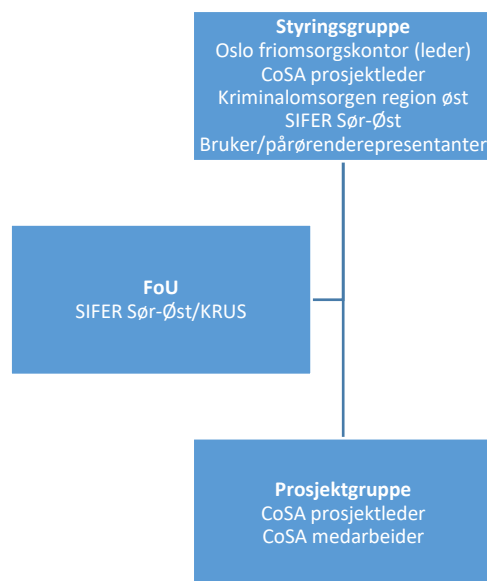
Etter rundt halvannet år med «sondering av terrenget» forelå det ingen konkret plan for hvor og hvordan CoSA kunne etableres. En viktig konklusjon var likevel at det opplevde behovet for CoSA var stort; samtlige aktører som hadde blitt kontaktet understreket viktigheten av et slikt tilbud. Kriminalomsorgen region øst ble derfor kontaktet igjen, og det ble avholdt et nytt møte i mai 2021, ledet av nåværende prosjektleder for CoSA Oslo. I møtet ble den

foreløpige prosjektskissen presentert. Oslo friomsorgskontor bestemte seg for å arbeide videre med CoSA innenfor egen budsjetttramme, som en første fase. I samråd med region øst ble det besluttet å bruke resten av året på et mer strukturert forprosjekt. Hensikten var å mer inngående undersøke og beskrive mulighetene for oppstart av CoSA ved Oslo friomsorgskontor.

Arbeidet resulterte i en prosjektbeskrivelse for utprøving av CoSA over en toårig prosjektperiode (prosjektbeskrivelse, datert 23.11.21). Prosjektbeskrivelsen redegjorde for bakgrunn, målsettinger, målgruppe, planlagte aktiviteter, organisering/struktur, ressursbehov/kostnader og behovet for evaluering av prosjektet, samt en foreløpig risikoanalyse og tidsplan. Prosjektleder ble formelt ansatt i prosjektet fra 01.01.22, og prosjektmedarbeider fra 01.04.22. Den aller første CoSA-sirkelen startet opp i mars 2023.

2.3. Opprettelse av CoSA Oslo som prosjekt

Utprøvingen av CoSA i Oslo friomsorg ble organisert som et prosjekt for perioden januar 2022 til desember 2023, basert på strukturen vist i figur 2.

Figur 2: CoSA Oslo prosjektorganisering

Styringsgruppen ble opprettet ved prosjektoppstart og har hatt fem møter i prosjektperioden. Styringsgruppen har vært prosjektets øverste beslutningsorgan og ansvarlig for å sikre at prosjektgruppen har hatt nødvendige rammer for gjennomføring i henhold til planene. Det har også inngått i styringsgruppens mandat å fungere som ledelsesstøtte for prosjektgruppen, samt avklare strategiske spørsmål og følge opp endringer og eventuelle avvik. Leder av Oslo friomsorgskontor har ledet styringsgruppen. FoU-gruppen har hatt faglig utspring i Tverretattlig forskningsgruppe for seksuallovbrudd OUS/KRUS (Oslo universitetssykehus og Kriminalomsorgens Høgskole og utdanningssenter KRUS), med mandat å gjennomføre prosessevaluering av CoSA Oslo i henhold til godkjent

prosjektbeskrivelse. Evalueringen er delvis finansiert av Helsedirektoratet gjennom gjenværende midler etter BASIS-prosjektet. CoSA prosjektgruppe har vært det operative elementet i utvikling og implementering av CoSA. Gruppen har bestått av prosjektleder og en prosjektmedarbeider.

3. PILOTIMPLEMENTERING – TILNÆRMING OG METODE

Implementering handler overordnet om å knytte teori og praksis sammen (se Sørli et al., 2010). I vårt tilfelle handler implementering om i hvilken grad en modell som CoSA, utviklet under andre betingelser og forhold enn de som gjør seg gjeldende i Norge, lar seg tilpasse på gode måter uten å miste sin antatte virkning. Det er med andre ord en nær sammenheng mellom implementering og effekt; tiltak som ikke er implementert etter hensikten gir ikke nødvendigvis virksomme resultater. Det betyr ikke at avvik fra modellen per definisjon er problematiske. Ofte er det nettopp evnen til å vurdere om og hvilke tilpasninger som er nødvendige for å tilpasse modellen til den konkrete praktiske konteksten den skal brukes i, som avgjør om en intervensjon lar seg gjennomføre på en vellykket måte.

I tråd med det praksisnære utgangspunktet til CoSA, legger håndboken vekt på at evalueringsevneheten tilknyttet CoSA må være en integrert del av den praktiske gjennomføringen. Den skal være minst mulig belastende for de involverte, medføre minimalt med merarbeid, og belyse spørsmål som oppfattes som relevante og som har nytteverdi for tiltakets ulike interessenter (Van Yperen & Veerman, 2008). Det er ikke umiddelbart lett å plassere CoSA Oslo i én av utviklingsfasene som håndboken spesifiserer, men vårt utgangspunkt er at evalueringens hovedmål er å belyse implementeringsprosessen, det vil si hvordan piloteringen har forløpt.

3.1. Datamaterialet og behandlingen av det

Vi har hatt jevnlige møter med prosjektgruppen gjennom pilotperioden. Utover dette er evalueringen basert på følgende informasjonskilder; skriftlige dokumenter, observasjon og intervjuer.

3.1.1. Skriftlige dokumenter

De viktigste skriftlige informasjonskildene som inngår i våre analyser er møtereferater, dokumenter utarbeidet av prosjektgruppen (informasjons- og presentasjonsmaterie) og prosjektgruppens *loggbok* over utvikling og drift av CoSA Oslo. Loggboken ble opprettet ved prosjektstart og har vært prosjektgruppens primære verktøy for løpende dokumentasjon gjennom pilotperioden. I dette prosjektet behandler vi dokumentene som en kilde/ressurs, ikke som et studieobjekt i seg selv, slik en formell dokumentanalyse vil tilsi.

3.1.2. Observasjon

Som del av datainnsamlingen har vi deltatt som observatører på informasjonsmøter, intervjuer og opplæring av frivillige sirkelmedlemmer, og i faglige fora der prosjektteamet har presentert CoSA Oslo. Observasjonens viktigste funksjon har vært å gi oss mest mulig ufiltrert informasjon om rekrutteringsprosessen, og eventuelle utfordringer

i denne. Hvordan går prosjektteamet frem når de henvender seg til potensielle sirkelmedlemmer, hva vektlegger de, og hvilken respons utløser dette? Prosessene knyttet til rekruttering av kjernemedlemmer har ikke vært en del av vår datainnsamling, av grunner beskrevet nedenfor (se 3.3). Når vi beskriver utfordringer vedrørende disse prosessene er det derfor basert på informasjon som fremkommer gjennom intervjuer eller dokumenter, basert på våre informanternes erfaringer og refleksjoner.

3.1.3. Intervjuer

Vi har intervjuet til sammen 15 personer (totalt 18 intervjuer) som representerer sentrale aktører i og rundt CoSA Oslo. Vi har intervjuet alle medlemmer av prosjektteamet, øvrige ansatte ved Oslo friomsorgskontor (inkludert ledelse), leder for kriminalomsorgen region øst, samt medlemmer av indre og ytre sirkel i CoSA Oslo. Intervjuene har hatt et semi-strukturert format, med spørsmål utarbeidet spesifikt for denne evalueringen. Vi har stilt et sett med felles kjernes spørsmål om synspunkter på og erfaringer med CoSA til alle, samt et sett spørsmål mer spesifikt knyttet til oppgaver og erfaring med den rollen/funksjonen den enkelte har hatt i CoSA. Intervjuene er gjennomført individuelt og har vært av en times varighet. Intervjumaterialet er basert på notater tatt underveis og utfylt med detaljer i etterkant.

3.2. Analyse av intervjumateriale

Alle intervjunotatene ble importert inn i NVIVO 14, et software-program utviklet for kvalitativ dataanalyse. Programmet ble benyttet til å få oversikt over intervjumaterialet, strukturere det og slik fasilitere analysene. Data ble primært kodet deduktivt, det vil si i tråd med forhåndsbestemte definerte tema. Til sammen 22 koder ble opprettet som del av prosessen. Tre av kodene omhandlet perspektiver forut for oppstart av sirkler, og ble benyttet for å strukturere de fire intervjuene som ble gjort med frivillige umiddelbart etter første opplæringshelg i januar 2023. Disse tre kodene dekket de frivilliges forventninger, motivasjon og behov før oppstart av sirkel, samt hvor de først ble kjent med at CoSA fantes. Atten av kodene reflekterte hovedspørsmålene i intervjuene som ble gjennomført mot slutten av prosjektperioden (oktober-desember 2023), gruppert basert på tema. Eksempler er «CoSAs nytteverdi generelt», «min viktigste oppgave i sirkelen», «CoSAs betydning for kriminalomsorgen» og «forholdet mellom støtte/kontroll/ansvarliggjøring». I tillegg ble det opprettet en åpen kode kalt «øvrig», som dekket nettopp øvrig informasjon som kunne vise seg relevant, samt det informantene ønsket å legge til mot slutten av intervjuene etter at alle predefinerte spørsmål var stilt. Innholdet i denne koden ble deretter gjennomgått, og sortert under eksisterende koder hvis mulig.

De kvalitative dataene ble analysert ved hjelp av tematisk analyse, en fleksibel metode som innebærer å utforske informantenes synspunkter, oppfatninger og erfaringer, for deretter å identifisere sentrale mønstre og gjennomgangstemaer på tvers av informantene/datamaterialet (Braun & Clarke, 2006). I praksis innebar dette å gjennomgå informasjonen i hver enkelt kode, for deretter å fastslå de mest fremtredende tendensene.

Intervjudata er brukt som én av flere kilder, på lik linje som observasjon av aktivitet og dokumenter, til å opplyse forskningsspørsmålene evalueringen omfatter.

3.3. Forskningsetiske betraktninger

CoSA er et lokalsamfunnsbasert tiltak for å støtte integrering av personer dømt for seksuallovbrudd etter løslatelse fra fengsel. Det kan virke underlig å gjennomføre evaluering av et slikt tiltak uten å inkludere stemmene til de domfelte. Det er flere begrunnelser for dette valget. Først og fremst vurderte vi at erfaringer knyttet til å delta i sirkel som kjernemedlem, konsekvenser det har hatt for den enkelte, individuelle forhold av betydning for hvordan man har opplevd deltakelsen osv., fordrer en egen undersøkelse. Det er vanskelig å se for seg at dette er temaer som kan ytes rettferdighet i en evaluering der de administrative og prosessuelle elementene i en praktisk implementering er i fokus. En annen årsak til at kjernemedlemmene ikke er informanter i denne evalueringen er at vi anså at det potensielt kunne undergrave muligheten til å prøve ut modellen, dersom prosjektet i sin rekruttering av kjernemedlemmer også måtte ta hensyn til at deltakerne skulle kunne spørres om å delta som informanter i et forskningsprosjekt. Sist, men ikke minst; aktuelle kjernemedlemmer er i utgangspunktet representanter for en liten og sårbar gruppe som er sterkt stigmatisert i samfunnet. I pilotperioden ville antallet sirkler, og dermed antallet kjernemedlemmer, være så lite at det ville være umulig å anonymisere på en slik måte at deres identitet ble tilstrekkelig beskyttet. Evalueringen omfatter derfor bare intervjuer med personer som i kraft av sitt ansettelsesforhold i kriminalomsorgen eller engasjement som frivillig er involvert i arbeidet med CoSA. Informasjonsinnhenting er basert på informert samtykke fra deltakerne.

Optimal organisering av en evaluering som denne vil innebære å involvere eksterne, uavhengige forskere uten forbindelser til feltet som skal belyses. Slik sikrer man at eventuell forutinntatthet ikke preger tolkingen eller formidlingen av resultatene. Under forprosjektperioden lyktes man ikke i å oppdrive midler til å innhente anbud hos eksterne forskningsinstanser uten forutgående tilknytning til prosjektet. FoU-gruppen som er gitt mandat til å gjennomføre evalueringen består av personer som begge har vært involvert i implementeringen av BASIS og har interesse av at et tilbud som CoSA skal etableres i Norge. Videre er fagfeltet knyttet til seksuallovbruddsrelatert problematikk og kriminalitetsforebygging relativt lite, noe som gjør forutgående faglige forbindelser mellom forskerne og enkelte av informantene i evalueringsprosjektet uunngåelig. Samtidig beskrives monitorering og evaluering av CoSA-prosjektetablering som prekært og det regnes som en forutsetning for suksessfull implementering (se håndboken s. 51). For å kunne tilrettelegge for en gjennomføring av etableringen av CoSA som totalt sett lå så nært opp til anbefalingene som mulig, ble det derfor besluttet at behovet for evaluering veide tyngre enn bekymringer rundt inhabilitet. Det er likevel viktig å påpeke dette aspektet for å ivareta prinsippet om åpenhet rundt forskers ståsted.

Forskningsprosjektet er tilrådd av personvernombudet ved Oslo universitetssykehus HF (saksnummer 22-14396) og godkjent av kriminalomsorgen (region øst) i henhold til interne rutiner for godkjenning av forskning (saksnummer 202200292-27).

3.4. Planlagte lokale tilpasninger

Som påpekt innledningsvis er ikke CoSA et *program* med et strukturert og fastlagt innhold som skal følges systematisk (Richards, 2021). CoSA skal og må tilpasses den konkrete konteksten tiltaket skal operere i. Samtidig er det avgjørende at tilpasningene som gjøres lokalt ikke er av en slik karakter at de motvirker CoSAs antatt tilbakefallsreducerende effekt. CoSA Oslo har åpnet for to tilpasninger av modellen, som fremkommer nedenfor.

3.4.1. CoSA og samfunnsstraff

Prosjektbeskrivelsen for CoSA Oslo åpner for å inkludere personer som gjennomfører samfunnsstraff som kjernemedlemmer i CoSA. Dette har ikke vært prøvd ut i pilotperioden, og evalueringen kan derfor ikke si noe om hvordan dette ville fungert og hvilke utfordringer som eventuelt ville meldt seg. Samtidig er det viktig å påpeke at CoSA opprinnelig er utviklet for å støtte integreringen av personer som returnerer til samfunnet etter å ha vært innsatt i fengsel, og at en slik lokal tilpasning ikke uten videre kan antas å gi virksomme resultater. Dette må evalueres separat, og omfattes ikke i det hele tatt her.

3.4.2. Friomsorgens lokaler som møteplass

Det er en internasjonal anbefaling i CoSA at sirkelmøtene foregår på nøytral grunn, uten tilknytning til fengsel eller friomsorg, for å støtte opp om kjernemedlemmets prosess mot å gjenetablere sitt forhold til sivilsamfunnet (se håndboken s. 65). At sirkelmøtene i piloten har foregått i lokalene til Oslo friomsorgskontor, bryter med denne anbefalingen, men begrunnes med en antakelse om at friomsorgen i Norge oppleves å være mer nøytral enn i andre land.

4. RESULTATER

De foregående kapitlene har redegjort for hva som er CoSAs sentrale elementer og hvilke grunnleggende forutsetninger som må være til stede for at tiltaket skal la seg gjennomføre. I dette kapitlet presenterer vi hovedresultatene fra vår samlede analyse av hvordan piloteringen av CoSA Oslo har forløpt; hva er status ved pilotperiodens utløp, hvordan har planlagt og faktisk aktivitet stemt overens, hvilke utfordringer har oppstått underveis, og hvordan er de håndtert? Avslutningsvis oppsummerer vi CoSAs opplevde nytteverdi, slik våre informanter vurderer det. Resultatene er presentert tematisk og de ulike informantenes synspunkter presenteres samlet under hvert tema.

4.1. Status ved pilotperiodens utløp

I løpet av pilotperioden er det startet opp to sirkler med fire frivillige i hver. Kjernemedlemmet i den ene sirkelen er løslatt fra fengsel (mars 2023), den andre er overført til fortsatt straffegjennomføring utenfor fengsel (oktober 2023). Per desember 2023 er det flere aktuelle personer på listen over fremtidige kjernemedlemmer, og antall frivillige er tilstrekkelig til å starte opp i alle fall en tredje sirkel. Prosjektteamet er tydelige på at den opprinnelige tidsplanen, utformet høsten 2021, var for optimistisk og måtte justeres underveis. Planen la opp til at første CoSA-sirkel skulle starte opp i mars 2022, et tidspunkt som senere ble justert til høsten 2022, før sirkelen faktisk startet opp i mars 2023. Evalueringen har derfor bare ni måneder med konkret sirkelarbeid å forholde seg til, og kan ikke si noe om prosessen frem mot sirkelavslutning.

4.2. Overensstemmelse mellom planlagt og faktisk aktivitet

Når vi ser på de skriftlig nedfelte planene for piloten og oppsummerer informantenes synspunkter på spørsmålet om hvorvidt gjennomføringen har vært i tråd med intensjonene, er det vårt klare inntrykk at det i all hovedsak er overensstemmelse mellom planlagt og faktisk aktivitet. Informanter i alle kategorier uttrykker generelt stor tillit til CoSA-teamets faglige dyktighet og overbevisende engasjement. Ikke alle er kjent med planene for hvordan prosjektet skulle forløpe, men sier at deres inntrykk er at gjennomføringen har vært velorganisert og generelt i tråd med hva de ble forespeilet. Samtidig gir både CoSA-teamet og deres overordnede lokalt tydelig uttrykk for at endrede økonomiske forutsetninger underveis i prosjektet kom som en utforutsett utfordring, og har medført avvik mellom planlagt og faktisk aktivitet.

4.2.1. Endrede/uklare forutsetninger for gjennomføring

Manglende eller uforutsigbar tilgang på finansiering er beskrevet som et «no-go»-kriterium i CoSA-håndboken, altså et forhold som tilsier at man ikke skal iverksette planlegging av sirkelaktivitet (se s. 38). Den opprinnelige tidsplanen for gjennomføring tok utgangspunkt i en ressursituasjon som viste seg å være mindre romslig enn først antatt. Prosjektgruppa har måttet ta på seg ordinære saksbehandleroppgaver som ikke knytter seg direkte til CoSA, og de har måttet håndtere tidvis blandede og uklare signaler knyttet til CoSAs fremtidsutsikter, noe som kan ha påvirket fremdriften (når de første forsinkelsene allerede var et faktum, vel og merke).

Prosjektleder har brukt mye tid på å avklare den økonomiske situasjonen. Først i november 2022 fikk prosjektgruppen en muntlig bekreftelse på at de ville få midler til CoSA for 2023. I februar 2023 ble det imidlertid klart at region øst likevel ikke kunne bevilge øremerkede midler for dette året. I mai samme år valgte prosjektmedarbeider å si opp sin stilling, og i påvente av finansiell avklaring måtte man planlegge for alternative løsninger, dersom det ikke fantes midler til å ansette en erstatte. I juli 2023 avgjorde kriminalomsorgen region øst at en ny prosjektmedarbeider likevel kunne ansettes i et seks måneders vikariat. Vedkommende har lang erfaring fra friomsorgen og den CoSA-spesifikke opplæringsperioden ble derfor ikke omfattende. Å bli kjent med et nytt prosjekt krever likevel noe tid. Selv om uforutsigbarheten og usikkerheten knyttet til ressurser og stabil finansiering ikke ser ut til å ha påvirket det grunnleggende engasjementet for CoSA i prosjektgruppa, er det tydelig at dette har vært et forstyrrende element.

Flere informanter trekker frem at prosjektet har vært sårbart med tanke på uforutsette hendelser, sykmeldinger i prosjektteamet osv. Det har blitt tydelig at et prosjekt som dette krever to heltidsstillinger til gjennomføring, men at det likevel er sårbart fordi det krever særlige faglige forutsetninger som ikke nødvendigvis er lette å erstatte. At man klarte å finne en erstatte da den ene prosjektmedarbeideren sa opp sin stilling midt i pilotperioden, skyldtes i all hovedsak prosjektleders handlekraft og utstrakte nettverk, og hindret at gjennomføringen ble amputert. Det er en helt gjennomgående tilbakemelding fra informantene våre at prosjektleders entusiasme, innsatsvilje, faglige og personlige engasjement har vært avgjørende for at CoSA Oslo har latt seg gjennomføre. De frivillige gir i liten grad uttrykk for at deres deltakelse i CoSA har blitt påvirket av den økonomiske usikkerheten, selv om de anerkjenner at det må ha vært en stor belastning for teamet og prosjektleder i særdeleshet.

Forsinkelsene knyttet til fremdrift og sirkeloppstart er ikke noe nedslående resultat, alt tatt i betraktning. Mange av oppgavene som var planlagt påbegynt i forprosjektperioden ble utsatt fordi ressursituasjonen ble en annen enn hva man først ble forespeilet. Det var vanskelig å anslå nøyaktig på forhånd hvor mye arbeid og reisevirksomhet som kreves for å tilegne seg den nødvendige kunnskapen for å kunne rekruttere, lære opp og veilede frivillige, samt for å utforme undervisningsmateriale og dokumenter på norsk.

4.2.2. Kompetanseheving og samfunnsopplysning

Prosjektteamet har i løpet av prosjektperioden oversatt og utarbeidet opplæringsmanual, skjema for dynamisk risikovurdering, agenda for veiledning, evalueringsskjema for sirkelfunksjon/sirkelprosess, intervjuguide for frivillige og risiko- og sikkerhetsanalyse for sirkelmøter m.m. Teamet har etablert og opprettholdt kontakt med det europeiske CoSA-nettverket og fått godkjent medlemskap i CirclesEurope for å kunne holde seg oppdatert. Videre har de blitt medlemmer av tverrfaglig forskningsgruppe om seksuallovbrudd. De har også investert tid i egen kompetanseheving knyttet til CoSA. Nedenfor er en oversikt over kurs og opplæring etc. som teamet har deltatt på i denne forbindelse.

Tabell 1: Oversikt over prosjektteamets deltakelse på kurs, opplæring etc.

Dato	Kompetansehevende tiltak	Sted/arrangør	Kommentar/innhold
28.10.21	Kurs: Practical Application of The Good Lives Model	Safer Society Press, digitalt	V/ Gwenda Willis og David Prescott
20.01.22	Kurs: Static-99R	Kursholder: Dr. Andrew Brankley, Ph.D., C.Psych., digitalt	Sertifisert opplæring
31.05.-03.06.22	Studietur til Nederland	Reklassering Nederland, Utrecht, Zwolle og Eindhoven	Møter med sentrale aktører i CoSA Nederland, inkludert frivillige
17.06.22	The CirclesEurope 2022 General Meeting	CirclesEurope, digitalt møte	Årlig møte for medlemmer og samarbeidspartnere, etterfulgt av fagseminar med CoSA-relaterte innlegg
05-08.07.22	Criminal Justice Summer Course on Responses to Sexual Violence	Criminal Justice Platform Europe og The Centre of Legal Studies and Specialized Training, Barcelona	Faglige innlegg og workshops med fokus på CoSA, seksuallovbrudd, risikohåndtering m.m. Utflukt med besøk til CoSA i Catalonia
21.09.22	Konferanse: «Tilbakeføringskonferansen 2022 – Seksualforbryteren: Dømmes og fordømmes?»	Røde Kors, Nettverk Etter Soning	Utvekslet informasjon om CoSA og fikk kontaktinformasjon til aktuelle samarbeidspartnere
22-23.09.22	Konferanse: «Sammen om mestring av vold og seksuallovbruddsproblematikk»	RVTS Nord/SIFER Nord, digitalt	Konferanse for tjenestuteøvere som arbeider i kontekster der vold og seksuallovbrudd er et tema
26.10.22	Webinar om kartleggingsverktøyet PROFESOR	RVTS Vest og Statens Barnehus Bergen, digitalt	Innføring i PROFESOR – et kartleggingsverktøy til bruk i arbeid med ungdom/unge voksne som har utøvd grenseoverskridende seksuelle handlinger
18-23.11.22	Studietur til England	England, Circles South West	Deltagelse på 2 dagers opplæringskurs for frivillige, samt møter med sirkelkoordinatører og frivilligansvarlige
10.01.23	Webinar: "An Introduction to Circles of Support and Accountability"	Safer Society Press, digitalt	Innføring i CoSA

29.08.23	Fagmøte: "Understanding Wellbeing and Desistance from Sexual Offending"	Regionalt kompetansesenter for sikkerhets-, fengsels- og rettspsykiatri	Innlegg v/Danielle A, Harris, Griffith University, Australia
----------	---	---	--

Prosjektteamet har av gode grunner brukt mye tid på muntlig formidling om CoSA, både internt i kriminalomsorgen og utad. Tidlig i prosjektperioden designet teamet en logo for CoSA Norge. I samarbeid med kommunikasjonsavdelingen i KDI har teamet jobbet frem en kommunikasjonsstrategi for å kunne imøtekomme fremtidige mediehenvendelser og øvrig interesse på en god måte. For å nå ut til et bredere publikum er det opprettet en Facebook-side med tittel «CoSA Norway – Circles of Support and Accountability». Her har prosjektteamet lagt ut generell og kortfattet informasjon om hva CoSA er, og orientert om kommende informasjonskvelder hvor potensielle frivillige kan få mer informasjon. I skrivende stund har siden 32 følgere.

En viktig del av utviklingen av CoSA er å rekruttere frivillige som ønsker å bidra til et tryggere samfunn. Erfaringer fra andre land viser at det er viktig å investere tid i godt informasjonsarbeid knyttet til modellens hensikt og nytteverdi. Prosjektteamet har av den grunn brukt Facebook aktivt når det gjelder å nå ut til et større publikum med informasjon om hva det innebærer å være frivillig i CoSA. For eksempel har de spredt informasjon om informasjonskveldene i ulike Facebook-grupper for blant annet studenter, og har på den måten lyktes i å øke antallet interesserte som har deltatt på informasjonsmøter (17 på siste informasjonsmøte i oktober 2023, en tredobling fra første informasjonsmøte). Det er avholdt totalt fem informasjonsmøter for potensielle frivillige i prosjektperioden.

Rekruttering av frivillige ble tidlig identifisert som et utfordringsområde i en norsk kontekst, ref. prosjektbeskrivelsens risikoanalyse, noe som har vist seg å stemme. Rekruttering av kjernemedlemmer ble initialt ikke vurdert som noe det ville være knyttet like store utfordringer til, men også det har vært tidkrevende. For det første gjennomfører flere av kjernemedlemmene som har vært vurdert som aktuelle for CoSA forvaringsstraff, med usikkerhet rundt løslatelsesdato som et ytterligere uforutsigbarhetsmoment med tanke på planlegging av eventuell oppstart. For det andre har prosjektgruppen trengt både informasjon om resultatene av kriminalomsorgens screening av personer med seksuallovbruddsdom og kontakt med sentrale personer i fengslene som kan bistå med å etablere kontakt med potensielle kjernemedlemmer i rekrutteringsprosessen. Det har derfor vært helt nødvendig å drive utstrakt formidlingsarbeid til kriminalomsorgensheter som er direkte involvert.

Prosjektteamet har brukt kriminalomsorgens intranett aktivt for å spre kunnskap om CoSA i egen etat for øvrig, og det har vært stor interesse for å få presentert informasjon om CoSA på ulike seminarer og fagmøter innad i kriminalomsorgen. CoSA prosjektteam besitter etter hvert også en kompetanse om målgruppen i et bredere perspektiv, og har derfor blitt forespurt om å bidra på ulike kurs som setter fokus på personer dømt for seksuallovbrudd generelt. Videre har det vært gjensidig interesse for samarbeid med aktører som kriminalomsorgen tradisjonelt sett har samarbeidet med.

Nedenfor er en oversikt over presentasjoner og fagformidling ved CoSA prosjektteam, samt en oversikt over samarbeidsmøter o.l. i prosjektperioden. Samarbeidsmøter om konkrete kjernemedlemmer kommer i tillegg og er ikke tatt med i oversikten. Det samme gjelder samarbeidsmøter med Carola Ruud (nasjonal fagansvarlig for kriminalitet og rus) i Røde Kors om rekruttering og opplæring av frivillige, samt de jevnlige statusmøtene med evalueringsgruppen.

Tabell 2: Presentasjoner/fagformidling v/CoSA prosjektteam

Dato	Arrangement/sted	Målgruppe	Kommentar
13.06.22	Fagdag om seksuell helse ifm. presentasjon av syv nye masteremner, OsloMet	Studenter, potensielle frivillige	Stand med poster og informasjon om CoSA
24.08.22	Møte med delegasjon fra USA, Oslo friomsorgskontor	Delegasjon fra USA. Fagforening/friomsorg på besøk i Norge	Presentasjon av CoSA
30.09.22	Møte med delegasjon fra Tsjekkia, Oslo friomsorgskontor	Delegasjon fra Tsjekkia. Ifm. Norway Grants.	Presentasjon av CoSA
05.10.22	Fagdag om seksuallovbrudd, KRUS	Studenter og ansatte i kriminalomsorgen	Presentasjon av CoSA
11.10.22	Fagmøte, Buskerud friomsorgskontor	Ansatte ved avd. samfunn, EK og Drammen overgangsbolig	Presentasjon av CoSA
14.-15.02.23	Kurs: «Motivasjonsarbeid med mennesker dømt for seksuallovbrudd», KRUS	Ansatte i kriminalomsorgen	Holdt kurs sammen med psykologspesialist Halvor Fjellstad (KRUS) og sosionom og sexolog Sylvia Høyborg (OFK). Presentasjon av CoSA
09.05.23	Informasjonsmøte på Oslo overgangsbolig, avd. Gamlebyen	Ansatte	Presentasjon av CoSA
13.06.23	Fagmøte for KDI, seksjon for progresjon, tilbakeføring og sikkerhet, Oslo friomsorgskontor	Ansatte i KDI	Presentasjon av CoSA
14.06.23	Infomøte om CoSA, Ila fengsel og forvaringsanstalt	Ansatte, inkl. ledere, tilbakeføringskonsulent, sosialkonsulenter, psykologer og risikokartleggere	Presentasjon av CoSA og utdeling av brosjyrer/informasjonsmateriell
20.06.23	Presentasjon for KDI/kriminalomsorgen region øst, Oslo friomsorgskontor	Ansatte	Presentasjon av CoSA
01.09.23	IATSO-konferansen 2023 (International Association for the Treatment of Sexual Offending)	Internasjonal konferanse	Presentasjon av CoSA Oslo som del av et symposium om løslatelse og tilbakeføring av personer dømt for seksuallovbrudd
06.09.23	Åpen dag på Kroksrud fengsel	Innsatte og ansatte på fengselet	Presentasjon av CoSA på Oslo friomsorgskontor sin stand
24.10.23	Møte, Halden DPS	Halden DPS med samarbeidspartnere (representanter fra kommune,	Presentasjon av CoSA

		NAV, politi, fengsel og frivillige organisasjoner)	
28.11.23	Seksjonsmøte, KDI	Ansatte i KDI	Presentasjon av CoSA
04.12.23	Deltagelse i podcast: «Sosialarbeiderpodden»	Podcastens lyttere	Intervju med CoSA prosjektleder
05.12.23	Arrangement i forbindelse med Frivillighetens dag, Oslo friomsorgskontor	Frivillige, samarbeidspartnere, ansatte og øvrige interesserte	Innlegg ved CoSA prosjektteam, Kjersti Helgeland, Kieran McCartan, Maria Aasen-Svendsrud (Justiskomiteen, AP) og Maria Qureshi (styremedlem, AP)
06.12.23	Fagdag for Oslo kommune	Ansatte i kommunen	Presentasjon av CoSA og Good Lives modellen

Tabell 3: Samarbeidsmøter o.l.

Dato	Hvem/hvor	Type møte/hensikt	Kommentar
14.06.22	Mellom oss, Frelsesarmeen	Samarbeidsmøte	
29.06.22	Ett slag av gangen	Samarbeidsmøte	Om rekruttering av frivillige og aktiviteter for kjernemedlemmer
05.08.22	Digitalt møte med professor Kieran McCartan, styremedlem Circles South West (England)	Rådgivning/veiledning	I forbindelse med tilpasning av CoSA til norsk kontekst, samt opplæring av frivillige og planlegging av studietur til England. Opprettet kontakt med Circles South West, UK
02.09.22	Paal Hambre v/ Kommunikasjonsavdelingen, KDI	Møte	Om medie- og kommunikasjonsstrategi for CoSA Oslo
27.09.22	Prosjekt «Seksualomsorg i kriminalomsorgen»	Samarbeidsmøte/prosjekt møte	
28.10.22	Paal Hambre og Marianne Endresen v/ Kommunikasjonsavdelingen, KDI	Workshop	I forbindelse med utforming av medie- og kommunikasjonsstrategi for CoSA Oslo
02.11.22	Røde Kors v/Nicholas Janicki og Ingrid Hølaas	Samarbeidsmøte	Erfaringsutveksling i forbindelse med forskningsprosjekt om unge som begår seksuallovbrudd
02.11.22	Prosjekt «Seksualomsorg i kriminalomsorgen» v/Kjersti Helgeland	Samarbeidsmøte	
08.09.23	Prosjekt «Seksualomsorg i kriminalomsorgen»	Prosjekt møte	Utforming av informasjonsbrosjyre til domfelte
23.10.23	Prosjekt «Seksualomsorg i kriminalomsorgen»	Prosjekt møte	Brosjyre om seksuell helse ferdigstilt og klar for utdeling

4.2.3. Rekruttering av målgruppen

Målgruppen for CoSA er personer med antatt moderat til høy risiko for tilbakefall og manglende pro-sosialt nettverk, og som er i behov av emosjonell, moralsk, sosial og praktisk støtte på mange områder i livet. For denne gruppen skal CoSA bidra til at den enkelte domfelte kan utvikle egne ressurser og kompetanse med støtte fra lokalsamfunnet hvor hen skal bosette seg, samt forebygge sosial isolasjon etter løslatelse. Dette bidrar de opprettede sirkelene utvilsomt med. Evalueringen omfatter ikke innsyn i vurderinger som er gjort av det enkelte kjernemedlems behov. I intervjuene med sirkelmedlemmene både i indre og ytre sirkel får vi imidlertid inntrykk av en viss overraskelse knyttet til hvem som er rekruttert som kjernemedlem. Flere gir uttrykk for at de hadde sett for seg en mye mer kompleks og utfordrende problematikk enn den «deres» kjernemedlem ser ut til å representere. Både informasjonen i forkant av opplæringen og selve opplæringen ga dem grunn til å forvente personer med større sosiale/kommunikative utfordringer enn dem de har møtt. Enkelte trekker også frem at fokuset på sikkerhetstenkning under opplæringen fremstår noe overdrevet nå som de har gjort seg erfaringer i sirkel. Vi har ikke grunnlag for å trekke konklusjoner om hvorvidt dette skyldes at man har rekruttert kjernemedlemmer utenfor målgruppen, eller om våre informanternes forventninger var overdrevent problemfokuset i utgangspunktet (og om det i så fall kan tilskrives opplæringen). Begge deler kan på sikt svekke motivasjonen for å delta som frivillig og bør derfor uansett adresseres.

4.2.4. Rekruttering, opplæring og oppfølging av frivillige

Det har vært utfordrende og tidkrevende å rekruttere en mangfoldig pool av frivillige. Særlig har det vært vanskelig å komme i kontakt med menn som ønsker å involvere seg i CoSA. Flere informanter uttrykker at mangfold generelt, og flere mannlige frivillige spesielt, er et potensielt forbedringspunkt for å være bedre rustet til å ivareta alle sirkelens funksjoner. Dette kommer også tydelig frem i litteraturen; en for homogen gruppe frivillige kan påvirke dynamikken i sirkelene (se håndboken og Hanvey & Höing, 2013). Utfordringene knyttet til den kjønnsmessige skjevfordelingen blant interesserte frivillige kan også være en medvirkende årsak til at sirkeloppstart ble forsinket; prosjektteamet har tilstrebet å etterleve anbefalingene om sirkelsammensetning. Den første sirkelen består utelukkende av kvinnelige frivillige. Mot slutten av prosjektperioden har teamet lyktes med å rekruttere menn, og begge kjønn er representert blant de frivillige i sirkel to. Det er altså grunn til å tro at prosjektteamet har gjort seg de nødvendige erfaringer for å ivareta dette aspektet i fremtiden, noe som understreker betydningen av formidling om CoSA i ulike fora.

I prosjektperioden er det avholdt totalt tre opplæringskurs for frivillige. Kursene er lagt til helger og har gått over to dager. Potensielle frivillige har hatt anledning til å delta på kurs før de tar en endelig avgjørelse vedrørende om de ønsker å engasjere seg i en sirkel. For noen av de frivillige som deltok på det første informasjonsmøtet (juni 2022) ble ventetiden frem mot opplæring (februar 2023) og deretter sirkeloppstart (mars 2023) lang. I og med at motivasjon kan sies å være ferskvare kunne dette hatt konsekvenser for oppstart av sirkelene. Samtidig har prosjektteamet strukket seg langt for å opprettholde engasjementet hos de frivillige, og ingen har trukket seg som

en direkte følge av verken opplæringen eller ventetid; de få frivillige som har trukket seg har gjort det med bakgrunn i egen helse eller praktiske/tidsmessige vurderinger.

Det er utarbeidet en egen opplæringsmanual på norsk, basert på Circles South West² sin mal, og i tråd med CirclesEurope sine generelle anbefalinger til innhold. Manualen inneholder generell informasjon om CoSAs bakgrunn, prinsipper og målsettinger, informasjon om kriminalomsorgens organisering og ansvar, frivilliges rolle og ansvar, samt maler og eksempler på skriftlige avtaler og dokumenter som benyttes i sirkelarbeidet. Kursdeltakerne har fått utdelt opplæringsmanualen første kursdag, og innholdet har blitt gjennomgått i løpet av kursdagene. Videre har rollespill med eksterne skuespillere i rollen som kjernemedlemmer vært en sentral del av opplæringen. Deltagerne har på forhånd fått tilsendt et kasus som bakgrunn for oppgavene de skal jobbe med i grupper underveis i kurset. Kursinnholdet har slik tilrettelagt for interaksjon og aktiv medvirkning fra deltagerne. Kursdeltagerne har fått anledning til å fylle ut evalueringsskjema etter opplæringen, som finnes på manualens siste sider.

Vi har ikke hatt tilgang til evalueringsskjemaene kursdeltagerne har benyttet, men ifølge prosjektteamet er tilbakemeldingene gode. Tilfredsheten bekreftes av våre informanter gjennom intervjuene. I all hovedsak formidler de frivillige at opplæringen svarte til forventningene, var inspirerende og lærerik, og ga dem et robust grunnlag for det videre arbeidet i CoSA. De trekker frem kursholderens engasjement, at informasjonen ble presentert på en forståelig måte og at rollespillet bidro til å gi dem et realistisk bilde av hvilke situasjoner de kunne komme til å måtte forholde seg til. Mange formidler også at opplæringskurset bidro til økt motivasjon, og enkelte beskriver det som utslagsgivende for at de besluttet å engasjere seg i CoSA. De få forbedringsforslagene hva gjelder opplæring innebærer en oppfølgingsdag etter at man har gjort seg erfaring i sirkel med anledning til å stille spørsmål, samt flere temakvelder med generell «faglig input». Samtlige er imidlertid tydelige på at det har vært enkelt å få svar på spørsmål ved å henvende seg til sirkelkoordinator, og at de opplever en personlig gevinst ved å være engasjert i CoSA, gjennom økt innsikt i et viktig tema.

De frivillige er entydige i sin tilbakemelding om at kommunikasjonen med CoSA-teamet og prosjektleder spesielt har vært preget av utstrakt tilgjengelighet. De frivillige gir uttrykk for at det har vært svært betryggende at medlemmene i CoSA-teamet har vært lette å komme i kontakt med, tilgjengelige for å besvare spørsmål og faglig trygge i sin tilnærming. Flere av de frivillige uttrykte forventninger til tett oppfølging fra CoSA før oppstart. Vårt inntrykk er at slike forventninger er innfridd; CoSA-teamet har vært tett på, og sørget for å være i forkant av mulige utfordringer. Dette har utvilsomt bidratt betydelig til den tryggheten de frivillige gir uttrykk for at de har opplevd så langt i sin rolle som frivillig.

² Se <https://circles-southwest.org.uk/>

4.2.5. Sirkeloppbygging og involvering av ytre sirkel

Generelt er det vårt inntrykk gjennom intervjuer både med sirkelmedlemmer og prosjektteam at arbeidet med den ytre sirkelen har vært nedprioritert i pilotgjennomføringen. Selv om hvert av kjernemedlemmene formelt har et system rundt seg bestående av frivillige (indre sirkel) og profesjonelle (ytre sirkel), har den ytre sirkelen i svært liten grad vært involvert eller informert underveis. Slik vi oppfatter informantene er begrunnelsen at det ikke har vært behov for en ytre sirkel (så langt) for noen av de nåværende kjernemedlemmene og at teamet derfor ikke har prioritert å bruke tid på involvere medlemmer i ytre sirkel aktivt i arbeidet rundt den enkelte. For at CoSA skal fungere etter hensikten er det imidlertid en helt sentral forutsetning at begge sirkelene er etablert og fungerende under gjennomføringen. Informasjonsutveksling mellom kjernemedlem, frivillige og sirkelkoordinator er en av CoSA-modellens grunnleggende bestanddeler (se håndboken, s. 22) og derfor svært viktig å etterleve i praksis.

4.3. Opplevd betydning og nytteverdi av CoSA

Våre informanter gir generelt uttrykk for at de betrakter CoSA som viktig – både for kriminalomsorgen og for målgruppen. For kriminalomsorgen ser det ut til at CoSA fyller flere funksjoner. Det at det faktisk satses på et innholdstilbud i en tid med nedskjæring og innstramming, vurderes som betydningsfullt for kriminalomsorgen som sådan. Bruken av frivillige bidrar med en form for fleksibilitet i rehabiliteringsarbeidet som fremheves både av friomsorgens ansatte og de frivillige selv. At det er et tilbud til personer med seksuallovbruddsdom oppleves som en viktig imøtekommelse av et udekket behov. At det er kriminalomsorgen selv som driver tilbudet kan styrke kriminalomsorgens eierskap til denne problematikken. Noen trekker også frem den mer overordnede verdien for samfunnet som helhet i at målgruppen får et tilbud som kan bidra til å hindre nye overgrep, og at kunnskapen om gruppen og hva som virker forebyggende formidles til et bredere publikum, gjennom bruken av frivillige og aktivisering av sivilsamfunnet. Betydningen av arbeidet fikk en formell anerkjennelse da Oslo friomsorgskontor v/ CoSA-prosjektet i 2023 ble tildelt kriminalomsorgens pris for etterlevelse av trygghet, en av kriminalomsorgens tre verdier.

Intervjuene viser ulike erfaringer med den generelle interessen for CoSA i og utenfor kriminalomsorgen. Noen informanter har opplevd stor interesse og entusiasme begge steder, mens andre gir uttrykk for laber interesse – som tolkes som uttrykk for en utbredt berøringsangst hos samarbeidspartnere når det gjelder personer dømt for seksuallovbrudd. Flere frivillige organisasjoner har vist interesse, og teamet har drevet utstrakt informasjonsvirksomhet og kunnskapsformidling. Innad i friomsorgen har det til tider vært krevende å forsvare satsing på CoSA når det viste seg at de økonomiske forutsetningene ikke ble innfridd.

Flere av de frivillige er opptatt av at CoSA bidrar til å signalisere at seksuallovbrudd er noe samfunnet tar på alvor. Det kan virke validerende overfor dem som har vært utsatt for seksuallovbrudd, og aktiviserende og ansvarliggjørende overfor dem som har utøvd slik kriminalitet. CoSA engasjerer vanlige folk uten en profesjonell forpliktelse til å hjelpe, og inkluderer dermed lokalsamfunnet på en direkte måte i rehabiliteringen. Slik bidrar tiltaket til å spre kunnskap om tematikken og redusere stigma som kan stå i veien for trygg tilbakeføring. Dette er

flere av de frivillige opptatt av. Samtidig er det tydelig at kravet til at CoSA skal balansere støtte, kontroll og ansvarliggjøring har festet seg hos de frivillige, og flere uttrykker bekymring for om de klarer å få det til i praksis. Enkelte påpeker at det oppleves utfordrende å ta opp vanskelige temaer knyttet til seksualitet og den enkeltes risikofaktorer, og at gruppesamtalene tenderer mot støtte snarere enn ansvarliggjøring. Noe av dette tilskrives at sirkelene er nye og medlemmene uerfarne, og derfor lettere lar seg lede mot det kjernemedlemmet selv ønsker å snakke om. Flere er inne på at slike tendenser kan motvirkes ved at sirkelmedlemmene blir seg mer bevisst sitt ansvar i relasjonen, og har en klar(ere) avtale forut for sirkelmøtene om hvordan de skal hjelpe hverandre med å holde fokus.

4.3.1. CoSA i kriminalomsorgen

Det er ikke én ideell måte å organisere CoSA på; internasjonalt representerer sirkelene et bredt spekter av organiseringer både utenfor og innenfor kriminalomsorgen. Flere av informantene beskriver hvordan CoSAs grunnprinsipper er overensstemmende med kriminalomsorgens verdier: åpenhet, nytenkning, trygghet. Balansen mellom støtte og kontroll, den klare forventningen til ærlig kommunikasjon og åpen informasjonsflyt til og fra kjernemedlemmet, støtter eksplisitt opp om kriminalomsorgens oppfordring om aktive og ansvarlige domfelte (se *Virksomhetsstrategi for kriminalomsorgen*, Kriminalomsorgen, 2021). Den tydelige overensstemmelsen mellom kriminalomsorgens verdigrunnlag og CoSAs prinsipper er i all hovedsak en styrke. Det samme gjelder samsvaret med andre tiltak til målgruppen hva gjelder det grunnleggende GLM-fokuset. Samtidig er det viktig å understreke at CoSA ikke er en del av straffegjennomføringen, det er et frivillig tilbud om lokalsamfunnsbasert oppfølging, med bestemte forutsetninger. Dette viktige skillet kan bli mindre tydelig når måtene man jobber på er veldig like.

Det er svært få av de frivillige som problematiserer at møtene finner sted i friomsorgens lokaler (annet enn av praktiske grunner og hensyn til sirkelkoordinatorene som må være til stede på kveldstid), men det blir nevnt at det potensielt *kan* vekke negative assosiasjoner hos noen sirkelmedlemmer. Det kan også ha uønskede virkninger ved at det blir vanskeligere å skille CoSA fra straffegjennomføring. Hovedinntrykket fra intervjuene vi har gjort er imidlertid at det oppleves som en betydelig styrke at det er friomsorgen som driver CoSA; friomsorgens forhistorie, etatens sosialfaglige kompetanse og nærhet til andre velferdsstatlige aktører, er momenter som vektlegges av flere. Det er ingen som gir uttrykk for at tiltaket burde vært forankret et annet sted, og særlig de frivillige er tydelige på at den kriminalomsorgsfaglige kompetansen som teamet besitter er av stor betydning for dem.

5. OPPSUMMERENDE ANBEFALINGER

Basert på resultatene presentert i forrige kapittel er vår overordnede konklusjon at piloteringen av CoSA ved Oslo friomsorgskontor i all hovedsak har vært vellykket. Med det mener vi at CoSA har vært mulig å innføre i en norsk kriminalomsorgskontekst; det har generelt vist seg å være interesse for CoSA, og mulig å rekruttere aktuelle deltakere til sirklene.

Samsvar mellom planlagt og faktisk aktivitet betegnes som implementeringskvalitet (Sørli et al., 2010) og påvirkes av en rekke ulike forhold. Vi vil i dette siste kapitlet fremheve noen av de faktorene vi mener har spilt en viktig rolle i CoSA pilot, og samtidig påpeke noen viktige forbedrings- og bevaringspunkter i forbindelse med en eventuell videreføring.

5.1. Friomsorgskonteksten

CoSA Oslo har i all hovedsak operert i en organisasjonsmessig kontekst som har vært positiv til initiativet, og gitt sin støtte til fortsatt drift, også i møte med uforutsette hindringer. Friomsorgen har sett verdi i å selv ta ansvar for et tiltak av denne typen. CoSA er blitt forstått som nært friomsorgens historiske røtter, og som en motvekt til det mer pønale preget som kriminalomsorgen oppfattes å bli stadig mer preget av.

CoSA Oslo følger det CoSA-litteraturen betegner som en fengselsmodell (Kitson-Boyce et al., 2018), det vil si en gjennomføringsmodell som begynner i fengsel og følger den innsatte ut. Oppfølgingsansvaret for CoSA Oslos kjernemedlemmer er lagt til friomsorgen, innenfor rammene av deres lovpålagte oppfølgingsansvar for klienter som ilegges møteplikt ved prøveløslatelse fra ubetingede dommer og forvaring. Dette har både fordeler og noen mulige ulemper. En fordel som har fremkommet tydelig gjennom intervjuene med de frivillige sirkelmedlemmene er at det bidrar med trygghetsskapende rammer for dem. De frivillige forholder seg til erfarne friomsorgsansatte som kjenner regelverket og klientgruppen svært godt, som er vant til å gjøre fortløpende vurderinger av risiko, og være i forkant av potensielt utfordrende situasjoner. At CoSA inngår i friomsorgens oppfølgingsarbeid kan også bidra til å holde fokus på sirklens ansvarliggjørende og kontrollerende funksjon. Samtidig ser vi at det tette båndet til friomsorgen, både organisatorisk og praktisk (de byr på møtelokaler for sirklene), gjør skillet mellom straffegjennomføring og CoSA-deltakelse utydelig. Vi oppfordrer til en diskusjon av hvordan skillet kan gjøres tydeligere. En slik tydeliggjøring blir ekstra viktig dersom CoSA i fremtiden tenker å utvide sitt rekrutteringsgrunnlag til å omfatte personer under gjennomføring av samfunnsstraff (slik prosjektplanen antyder). I mangel av andre tilbud til samfunnsstraffklienter med seksuallovbruddsdom, kan det muligens virke fristende å tilby CoSA som del av straffegjennomføringen for denne gruppa. CoSA er ikke utviklet for å være et innholdstilbud/program for personer under straffegjennomføring, og vi vil derfor advare mot å bruke tilbudet på denne måten.

5.2. Kvaliteter ved CoSA som tiltak

Friomsorgen har ansvar for en økende andel personer med seksuallovbruddsdom og har erkjent behovet for å styrke kompetansen knyttet til rehabiliteringsarbeid med denne gruppa. I dette utfordringsbildet kommer CoSA svært beleilig; det er internasjonalt anerkjent, godt utprøvd og tydelig kunnskapsbasert. Kunnskapsbasert praksis er en av kriminalomsorgens målsettinger i *Fagstrategi om personer dømt for seksuallovbrudd* (Kriminalomsorgen, 2022). Kunnskapsbasert praksis forutsetter at praksisfeltet søker etter og benytter oppdatert kunnskap når tjenester utformes, og tilsvarende at forskningen anerkjenner og søker etter praksisfeltets behov. CoSA Oslo illustrerer kunnskapsbasert praksis på flere måter. For det første er initiativet til å prøve ut tiltaket i Norge et resultat av et foregående pilotprosjekt; BASIS i Helse Sør-Øst. Sluttrapporten (Sandbukt et al., 2019) påpekte at pasientene i BASIS ofte hadde lite personlig nettverk og få ressurser å hjelpe seg med i tilbakeføringen til samfunnet etter endt fengselsstraff. Rapporten løftet frem CoSA som et kunnskapsbasert tiltak implementert i flere andre land og anbefalte en utprøving i Norge. At denne anbefalingen ble fulgt opp i praksis gjennom et avgrenset og systematisk gjennomført pilotprosjekt illustrerer kontinuitet i kunnskapsutvikling på en forbilledlig måte. Vår oppsummering etter å ha fulgt piloteringen av CoSA Oslo er at tiltaket eksemplifiserer denne kombinasjonen på et vis som kan benyttes som læringseksempel for andre, med tanke på *hvordan* man kan jobbe systematisk og dynamisk med å kombinere erfaringsbasert og forskningsbasert kunnskap.

CoSA er imidlertid ikke en enkel modell som lett lar seg overføre til andre kontekster. Selv ved Oslo friomsorgskontor, der forutsetningene har ligget godt til rette, har det vist seg vanskelig å etterleve hele sirkelmodellen. Vi har påpekt at det har vært lite aktivitet knyttet til etablering og inkludering av ytre sirkel (de profesjonelle hjelperne). Det vil vi oppfordre til å endre på. Dersom det gjennomgående oppleves unødvendig med bistand fra ytre sirkel for de kjernemedlemmene man jobber med, er det grunn til å se nærmere på om det er rette personer som får tilbudet.

5.3. Organisasjon og personale

Det er betydelig samsvar mellom CoSAs grunnprinsipper og kriminalomsorgens verdigrunnlag. Det har av den grunn vært lite behov for å «oversette» modellens teoretiske grunnlag og forklare dens enkeltelementer; balansen mellom støtte og ansvarliggjøring, samt risiko og ressurser er kjent fra andre tiltak i kriminalomsorgen. Det har gitt CoSA viktig drahjelp i starten. Den viktigste ressursen har utvilsomt vært CoSAs svært engasjerte prosjektmedarbeidere, herunder en prosjektleder som selv var med på å initiere og utforme prosjektet. Det er ikke gitt at engasjementet piloten har demonstrert lar seg fremkalle like lett ved en utvidelse av tilbudet, dersom implementering andre steder oppfattes som et pålegg «ovenfra». Flere informanter har påpekt viktigheten av å skape engasjement i kriminalomsorgen som helhet ved en eventuell videreføring, og også blant sentrale samarbeidspartnere. Vi oppfordrer derfor til å jobbe aktivt for å styrke opplevelsen av eierskap til CoSA blant alle involverte aktører. Vårt tydelige inntrykk er at CoSA-teamet ved Oslo friomsorgskontor har høy legitimitet innad i organisasjonen og tilskrives gjennomgående faglig dyktighet. De har vært uvurderlige ambassadører for CoSA

spesielt, og for inkluderende rehabilitering mer generelt. Det er viktig å legge organisatorisk til rette for at ildsjeler av denne typen ikke slites ut, men får mulighet til å inspirere andre med kunnskap og entusiasme. Det vil også bidra til å opprettholde de frivilliges avgjørende engasjement, noe pilotprosjektet ser ut til å ha lyktes godt med. Det å føle seg som en del av en større CoSA-helhet og oppleve samhold med de andre frivillige, få eksplisitt og regelmessig anerkjennelse for at arbeidet som frivillig er viktig – og til tider vanskelig og et alvorlig ansvar - er alle momenter som fremheves som betydningsfulle i litteraturen om erfaringer med det å være frivillig i arbeid med personer dømt for seksuallovbrudd (Höing et al., 2013; Parkes et al., 2023).

5.4. Innspill til videre diskusjon

I dette kapitlet har vi diskutert det vi mener er viktige betingelser og forutsetninger for at vi har kunnet konkludere med at piloteringen av CoSA ved Oslo friomsorgskontor har vært vellykket. Avslutningsvis vil vi oppsummere med noen av de punktene vi tenker at det er viktig å ta med videre:

- CoSA-arbeidet er egnet som læringseksempel for hvordan kriminalomsorgen kan jobbe med kunnskapsbasert rehabilitering av personer dømt for seksuallovbrudd.
- Det er viktig å holde fokus på sirkelens ansvarliggjørende og kontrollerende funksjon. En måte å styrke mulighetene for dette på, er ved mer aktiv bruk av ytre sirkel i CoSA-modellen.
- Det er viktig å arbeide systematisk med å nå CoSAs tiltenkte målgruppe, slik at tilbudet gis til dem det er utviklet for.
- Støttende nettverkssirkler er ikke ment å være en del av straffegjennomføringen og det er viktig å jobbe aktivt for å opprettholde CoSA som et tydelig frivillig tilbud.
- Det er viktig å jobbe aktivt for å styrke opplevelsen av eierskap til CoSA blant alle involverte aktører. På den måten kan tilbudet bli mindre sårbart og personavhengig.

6. REFERANSER

- Azoulay, N., Winder, B., Murphy, L., & Fedoroff, J. P. (2019). Circles of support and accountability (CoSA): a review of the development of CoSA and its international implementation. *International Review of Psychiatry*, 31(2), 195-205. <https://doi.org/10.1080/09540261.2018.1552406>
- Bohmert, M. N., Duwe, G., & Hipple, N. K. (2018). Evaluating Restorative Justice Circles of Support and Accountability: Can Social Support Overcome Structural Barriers? *International Journal of Offender Therapy and Comparative Criminology*, 62(3), 739-758. <https://doi.org/10.1177/0306624x16652627>
- Braun, V., & Clarke, V. (2006). Using thematic analysis in psychology. *Qualitative Research in Psychology*, 3(2), 77-101. <https://doi.org/10.1191/1478088706qp063oa>
- Brown, S. D. (1999). Public attitudes toward the treatment of sex offenders. *Legal and Criminological Psychology*, 4, 239-252.
- Clarke, M., Brown, S., & Völlm, B. (2017). Circles of Support and Accountability for Sex Offenders: A Systematic Review of Outcomes. *Sexual Abuse*, 29(5), 446-478. <https://doi.org/10.1177/1079063215603691>
- Hanvey, S., & Höing, M. (2013). A More Ethical Way of Working. I *The Wiley-Blackwell Handbook of Legal and Ethical Aspects of Sex Offender Treatment and Management* (pp. 372-387). <https://doi.org/https://doi.org/10.1002/9781118314876.ch22>
- Harper, C. A., Hogue, T. E., & Bartels, R. M. (2017). Attitudes towards sexual offenders: What do we know, and why are they important? *Aggression and Violent Behavior*, 34, 201-213. <https://doi.org/https://doi.org/10.1016/j.avb.2017.01.011>
- Hogue, T. E. (1993). Attitudes towards prisoners and sexual offenders. *Issues in Criminological & Legal Psychology*, 19, 27-32.
- Höing, M. (2011). *European Handbook: CoSA, Circles of Support and Accountability*. Avans University of Applied Sciences, Nederland.
- Höing, M., Bogaerts, S., & Vogelvang, B. (2013). Circles of Support and Accountability: How and Why They Work for Sex Offenders. *Journal of Forensic Psychology Practice*, 13(4), 267-295. <https://doi.org/10.1080/15228932.2013.808526>
- Kitson-Boyce, R., Blagden, N., Winder, B., & Dillon, G. (2018). A prison-model of CoSA: the potential to offer “through the gate” support and accountability. *Journal of Sexual Aggression*, 24(3), 294-310. <https://doi.org/10.1080/13552600.2018.1509575>
- Kjelsberg, E., & Loos, L. H. (2008). Conciliation or Condemnation? Prison Employees' and Young Peoples' Attitudes Towards Sexual Offenders. *International Journal of Forensic Mental Health*, 7(1), 95-103. <https://doi.org/10.1080/14999013.2008.9914406>
- Kriminalomsorgen. (2021). *Virksomhetsstrategi for kriminalomsorgen 2021-2016*. Kriminalomsorgen. Hentet fra <https://www.kriminalomsorgen.no/virksomhetsstrategi.583294.no.html>
- Kriminalomsorgen. (2022). *Fagstrategi om personer dømt for seksuallovbrudd, 2022 - 2026*. Kriminalomsorgen. Hentet fra <https://www.kriminalomsorgen.no/fagstrategi-om-seksuallovbruddsdoemte.592800.no.html>
- Parkes, J., Gray, D. D., & McKeague, D. L. (2023). Protectors of Society: Understanding the Impact of Courtesy Stigma on the Experiences of Volunteers Working With Individuals Convicted of Sexual Offences. *Sexual Abuse*, 35(7), 842-862. <https://doi.org/10.1177/10790632221146496>
- Richards, K. (2021). *Desistance from Sexual Offending: The Role of Circles of Support and Accountability*. Routledge. <https://doi.org/10.4324/9781003125532>
- Rogers, D. L., & Ferguson, C. J. (2011). Punishment and Rehabilitation Attitudes toward Sex Offenders Versus Nonsexual Offenders. *Journal of Aggression, Maltreatment & Trauma*, 20(4), 395-414. <https://doi.org/10.1080/10926771.2011.570287>

- Sandbukt, I. J. (2023). Reentry in Practice: Sexual Offending, Self-Narratives, and the Implications of Stigma in Norway. *International Journal of Offender Therapy and Comparative Criminology*, 67(9), 930-951. <https://doi.org/10.1177/0306624X211049184>
- Sandbukt, I. J., Dugstad, S., Khazaeni, S., & Friestad, C. (2019). *BASIS-prosjektet 2016-2019 - Behandling av seksuallovbruddsdømte i Sør-Øst* (ISBN 978-82-8227-201-1).
- Sørli, M.-A., Ogden, T., Solholm, R., & Olseth, A. R. (2010). Implementeringskvalitet - om å få tiltak til å virke: En oversikt. *Tidsskrift for Norsk psykologforening*, 47, 315-321
- Van Yperen, T. A., & Veerman, J. W. (2008). *Zicht op effectiviteit. Handboek voor praktijkgestuurd effectonderzoek in de jeugdzorg (Perspektiver på effektivitet. Håndbok for praksisdrivet effektforskning i ungdomsomsorgen)*. Eburon, Delft, Nederland.
- Wakeling, H. (2022). Relapses and challenges of desistance: Hearing the voices of men convicted of sexual offences on release from prison. *Prison Service Journal*(260), 49-56.
- Willis, G. M., Malinen, S., & Johnston, L. (2013). Demographic Differences in Public Attitudes Towards Sex Offenders. *Psychiatry, Psychology and Law*, 20(2), 230-247. <https://doi.org/10.1080/13218719.2012.658206>
- Yoder, J., & Farkas, M. A. (2017). Unique Challenges of Reentry for Convicted Sex Offenders. In S. Stojkovic (Ed.), *Prisoner Reentry: Critical Issues and Policy Directions* (pp. 13-84). Palgrave Macmillan US. https://doi.org/10.1057/978-1-137-57929-4_2

Regionalt kompetansesenter for sikkerhets-, fengsels- og rettspsykiatri
Oslo universitetssykehus, Helse Sør-Øst
www.oslo-universitetssykehus.no/kps

ISBN 978-82-8227-204-9 (Trykt, heftet)
ISBN 978-82-8227-205-6 (PDF)